

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ РУХІВ І МУЗИКИ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1-M19z,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта
(заочна форма навчання)
Величко Наталія Валеріївна

Керівник: **Бабюк С. М.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Мисів В. М.**,
кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ РУХІВ І МУЗИКИ	7
1.1. Рухові якості дітей старшого дошкільного віку як складова їх фізичного розвитку.....	7
1.2. Проблема інтеграції рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	12
1.3. Експериментальне дослідження фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	20
РОЗДІЛ 2. ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРАЦІЇ РУХІВ І МУЗИКИ	25
2.1 Теоретико-методичне обґрунтування інтеграційного комплексу рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	25
2.2 Методика розвитку рухових якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі інтеграції рухів і музики.....	35
2.3 Оцінка ефективності результатів педагогічного експерименту з фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики.....	67
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основним завданням дошкільної освіти є не стільки набуття дитиною системи знань, скільки опанування наукою життя, суспільству необхідні життєздатні, самостійні, практично умілі, творчі особистості, з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, тому пріоритетним є ціннісний, морально-соціальний, фізичний розвиток особистості з перших років її життя. Зміст дошкільної освіти, спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, врахування її вікових можливостей.

Заклад дошкільної освіти відповідальний за процес соціального розвитку зростаючої особистості, покликаний полегшити її входження в широкий світ і розвинути внутрішні сили (фізичні, психічні, емоційні). Фізичне виховання дітей дошкільного віку у період перебудови освіти в Україні є одним із пріоритетних напрямів у роботі педагогів і батьків. Головне призначення фізичного виховання – це реалізація мети суспільства у формуванні всебічно розвиненої особистості з високим і достатнім рівнем фізичного розвитку. Фізичне виховання сприяє не тільки фізичному розвитку дітей, формуванню їхньої постави, зміцненню здоров'я, але й впливає на інтелектуальний розвиток, морально-вольове, трудове, естетичне виховання дошкільників.

Аналіз праць Е. Вільчковського, Н. Ветлугіної, О. Богініч, Н. Денисенко, засвідчує, що одним із засобів ефективного фізичного розвитку дітей є фізичні вправи, музично-ритмічні і танцювальні рухи, співи, що входять у зміст фізичного і музичного виховання дошкільників і складають структуру занять такого виду. Завдяки цьому розвиваються рухові якості особистості (витривалість, спритність, гнучкість). На музично-ритмічних заняттях через рухову діяльність відбувається як художньо-естетичний, так і фізичний розвиток дітей: морфологічних і фізіологічних структур організму дошкільників, формується їхнє соматичне здоров'я.

Музика сприяє особистому самовиразу дитини через емоції, почуття, фізичні рухи, танцювальні вправи, танці, музично-ритмічні вправи. Дитина старшого дошкільного віку вміє музично зумовлено, граціозно, розкуто рухатися. Розіграє в рухах хороводні пісні, індивідуально виражає танцювальний зразок, надає виразності рухам, жестам, позам; самостійно звертається до досвіду пластичного руху. Виражає емоційний стан, почуття, зміст танцю в рухах тощо (Г. Беленькая, Н. Ветлугіна, А. Шевчук).

Сучасна теорія і методика фізичного і музичного виховання орієнтує педагогів ЗДО на застосування рухів і танцювальних вправ, спрямованих на фізичний розвиток особистості дошкільника. Нагальною залишається потреба розробки відповідного інтеграційного комплексу рухів і музики у освітньо-виховному процесі ЗДО.

Актуальність проблеми зумовило вибір теми дипломного дослідження: **„Здійснення фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики”**.

Мета дослідження: полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці, експериментальній перевірці та впровадженні в практику інтеграційного комплексу рухів і музики, спрямованого на фізичний розвиток старших дошкільників.

Відповідно до мети були поставлені такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробки проблеми в педагогічній теорії і практиці дошкільної освіти.
2. Визначити критерій, показники та виявити рівні фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність інтеграційного комплексу рухів і музики у фізичному розвитку старших дошкільників (мети, сполучення рухів і музики, компонентів навчально-виховного процесу, педагогічних умов, принципів, інтеграційного засобу).

4. Розробити та впровадити в освітньо-виховний процес ЗДО методику розвитку рухових якостей дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики.

Об'єкт дослідження – процес фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку у дошкільному навчальному закладі.

Предмет дослідження – інтеграційний комплекс рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Для розв'язання поставлених завдань використано **методи дослідження:**

- *теоретичні* – аналіз наукової та методичної літератури з теми дослідження з метою вивчення сутності, структури й особливостей фізичного розвитку, рухів і рухових якостей дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики;

- *емпіричні* – анкетування, тестування фізичного розвитку дітей (рухових якостей – гнучкості, витривалості, спритності; антропометрія, плантографія, пульсометрія); педагогічні спостереження, які сприяли вивченню стану проблеми в ЗДО; педагогічний експеримент, що дає можливість перевірити ефективність інтеграційного комплексу рухів і музики та методики розвитку рухових якостей дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики;

- *кількісний та якісний аналіз*, статистична обробка результатів дослідження, що забезпечили достовірність експерименту.

Практичне значення. Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає в розробці: методики розвитку рухових якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі інтеграції рухів і музики, методики оцінювання ефективності фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, яка дає змогу визначити стан розвитку рухових якостей особистості старшого дошкільника, його рухової підготовленості, постави та тілобудови; конспектів інтегрованих заходів з фізичної культури старших дошкільників, танцювальних вправ та танцювальних кроків, що сприятимуть підвищенню

професійної компетентності вихователів закладів дошкільної освіти; узагальненні практичного досвіду ЗДО з фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики.

База дослідження. Дослідження проводилось у ДНЗ № 4 «Журавлик», м. Деражня Хмельницької області. У дослідженні брали участь 25 дітей старшого дошкільного віку групи «Ромашка» та 24 дитини старшого дошкільного віку групи «Калинонька». До експериментальної роботи було залучено 49 дітей старшого дошкільного віку і 6 педагогів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів.

Публікації. Матеріали дипломного дослідження знайшли відображення у 2 наукових публікаціях.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (65 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи складає 105 сторінок. Основний зміст викладено на 75 сторінках. Робота містить 1 рисунок, 6 таблиць.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження виявлено, що інтеграційний комплекс рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку та методика розвитку їх рухових якостей є ефективною, що дало змогу зробити такі висновки:

1. З'ясовано, що на сучасному етапі в організації фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку не відбулося істотних змін щодо максимального рівня фізичного розвитку дітей як чинника фізичної культури. Традиційна організація фізичного виховання дітей не повною мірою сприяє реалізації завдань фізичного розвитку дошкільників. Однією із причин такого стану є недооцінка ролі інтеграції рухів і музики як засобу об'єднання та взаємопроникнення, що має значний розвивальний вплив на рухові якості дітей, тілобудову (морфологію) та формування постави.

2. Доведено, що ефективними напрямками роботи з фізичного розвитку дітей є інтеграція рухів і музики у вигляді фізичних і танцювальних вправ, вокального репертуару в різних формах фізичного та музичного виховання дітей старшого дошкільного віку; застосування різних видів зв'язків між рухами і музикою; використання сучасних інноваційних педагогічних технологій особистісно орієнтованого підходу у розвитку рухових якостей дітей; опанування педагогами ЗДО методики розвитку рухових якостей засобами інтеграції рухів і музики. „Інтеграція рухів і музики” розглядається нами як злиття рухів з музикою, об'єднання їх на основі різних видів зв'язків: цілей, принципів, змісту, засобів, форм, методів і прийомів фізичного та музичного виховання дітей старшого дошкільного віку. „Інтеграційний комплекс” – це сукупність, сполучення рухів і музики.

3. Розроблено критерій фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку (рухова підготовленість) і показники фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку: наявність базових рухових умінь та навичок, рухових якостей (спритності, витривалості, гнучкості);

пропорційної тілобудови; правильної постави та встановлено їх рівні. За результатами констатувального експерименту був здійснений розподіл дітей на три групи залежно від рівнів сформованості в них рухових умінь та навичок, рухових якостей, морфології тіла та постави. До першої групи увійшли діти з високим рівнем фізичного розвитку; до другої – із середнім; до третьої – з низьким. Кожна група дітей відрізнялася за показниками рухових умінь та навичок, рухових якостей, тілобудови (морфології), постави.

4. У процесі формувального експерименту перевірено ефективність теоретично обґрунтованого інтеграційного комплексу рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку. До основних його компонентів віднесено мету, яка спрямовувала вихователів на фізичний розвиток дітей, на виховання у них емоційно-ціннісного ставлення до рухів, спрямованості на якісне їх виконання під музичний супровід; принципи (систематичності та послідовності, доступності, цілеспрямованості, урахування вікових та індивідуальних особливостей, зосередження, лабільності); форми роботи (хороводи, ритмопластика, танці, фізкультурні хвилинки, ритмічна гімнастика, динамічні паузи, заняття з фізичної культури та музики, ранкова гімнастика, комбіновані заняття, рухливі ігри, спортивні свята та розваги, пішохідні переходи); методи і прийоми (пояснення, показ, імітація, гра, ускладнення, полегшення вправи, заохочення, включення додаткових перешкод, самоаналіз помилок, виправлення помилок, виконання творчих завдань). В основі інтеграційного комплексу – процес інтеграції, підґрунтям якого є зв'язки між рухами і музикою.

Встановлено та обґрунтовано, що ефективно забезпечення фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку відбувається за наступних педагогічних умов: виховання інтересу до рухів і музики у старших дошкільників шляхом включення музики, різних елементів танців, танцювальних вправ, пісень, хороводів, ритмопластики, аеробіки в різні форми фізичного виховання; формування рухових умінь і навичок у різних

видах фізичних вправ у взаємозв'язку з танцювальними вправами, музичним супроводом; єдність цілей, завдань, змісту, принципів, форм, методів і прийомів у процесі навчання рухів з музикою та розвитку рухових якостей; оволодіння педагогами ЗДО інтеграційним комплексом рухів і музики та методикою розвитку рухових якостей засобами інтеграції рухів і музики.

5. Теоретично обґрунтовано, експериментально перевірено та апробовано методику розвитку рухових якостей дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики, яка сприяла ефективному вихованню в дітей інтересу до рухів, розвитку рухових якостей, рухових умінь і навичок, формуванню постави дошкільників, опануванню педагогами ЗДО теоретичних і методичних засад фізичного розвитку дітей засобами інтеграції рухів і музики.

Доведено, що ефективним засобом фізичного розвитку дітей старшого дошкільного віку є інтеграція рухів і музики; ефективні методи й прийоми – це імітація, гра, ускладнення та полегшення вправ, включення додаткових перешкод, виконання творчих завдань.

6. Результати підсумкових контрольних зрізів за розробленими показниками визначення рівнів сформованості рухових умінь і навичок, рухових якостей, тілобудови та постави засвідчили, що кількість старших дошкільників експериментальних груп з високим і середнім рівнем зроста, дітей з низьким рівнем не стало. У контрольних групах отримано значно нижчі результати. В експериментальних групах у кінці формувального етапу експерименту високого рівня сформованості рухових якостей та правильної постави досягли 67% дітей (у контрольних – 46%), середнього рівня – 33% дошкільників (у контрольних – 35%). В експериментальних групах не стало дітей з низьким рівнем сформованості показників фізичного розвитку (було 35%), у контрольних – з 32% знизилось до 17%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Л. М. Організація життя дітей дошкільного віку. Київ: Рад. шк., 1974. 55 с.
2. Асимов М. С., Турсунов А. А. Современные тенденции интеграции наук // Вопросы философии. 1981. № 3. С.57-69.
3. Афанасьев В. Г. Системность и общество. Москва: Политиздат, 1980. 366с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2012. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatocnij.pdf> (дата звернення 28.10.2019).
5. Барило С. Б. Вплив музично-ритмічних рухів на загальний розвиток дітей дошкільного віку // URL : <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/60-dvadtsyat-dev-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/748-vpliv-muzichno-ritmichnih-rukhev-na-zagalnij-rozvitok-ditej-doshkilnogo-viku> (дата звернення 9.12.2019).
6. Бобровникова З. П. Обучение и воспитание детей больных сколиозом. Москва: Просвещение, 1982. 103 с.
7. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри. Київ: Логос, 2003. 280 с.
8. Боева Р. Індивідуальний підхід до старших дошкільників на заняттях з фізкультури // Дошкільне виховання. 1991. №5. С.14-15.

9. Бунчук М. Ф. Организация физической культуры. Москва: ФИС, 1961. 180 с.
10. Бутый М. М. Развитие физических способностей детей. Ярославль : Гринго, 1996. 176 с.
11. Вавилова Е. Н. Учите бегать, прыгать, лазать, метать. Москва: Просвещение, 1983. 144 с.
12. Ветлугина Н. А. Музыкальная деятельность // Эстетическое воспитание в детском саду: пособие для воспитателей дет.сада / под ред. Н. А. Ветлугиной. Москва, 1985. С.15-19.
13. Вильчковский Э. С. Занятия по физической культуре в детском саду. Киев: Рад. шк., 1985. 224 с.
14. Вильчковский Э.С. Развитие двигательной функции у детей. Киев : Здоровье, 1983. 203 с.
15. Вильчковский Э.С. Физическое воспитание дошкольников в семье. Киев : Радянська школа, 1987. 126 с.
16. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Насамперед фізичний гарт // Дошкільне виховання. 1996. №5. С.10-11.
17. Вільчковський Е.С., Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму дітей 5-7 років у закладах освіти: навч.-метод. посібник. Запоріжжя : Диво, 2006. 228 с.
18. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф., Курок О. І. Розвиток гнучкості у дітей 3-7 років // Оптимізація процесу фізичного виховання в системі освіти. Київ; Тернопіль, 1997. С. 27-29.
19. Вільчковський Е. С. Розвиток загальної витривалості у дошкільників // Освіта у сучасному суспільстві: проблеми, теорія, практика. Одеса, 1996. С.117-118.
20. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. Розвиток у дошкільників інтересу до занять фізичними вправами // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. Київ; Луцьк, 1996. С. 377-378.

21. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Львів : ВНТЛ, 1998. 336 с.
22. Вільчковський Е. С. Фізичне виховання в дитячому садку. Київ : Рад. шк., 1971. 62 с.
23. Волков Л.В. Організація навчального процесу на факультеті фізичної культури при підготовці спеціалістів для дошкільних закладів // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. Луцьк, 1996. С. 20-22.
24. Вольчинский А. Я. Педагогічні умови застосування українських народних рухливих ігор у фізичному виховання дітей 5-6 років: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 24.00.02. Луцьк, 1998. – 16 с.
25. Гавриш Н. Інтеграція – питання не тактики, а стратегії // Дошкільне виховання. 2005. № 4. С.8-10.
26. Глазирина Л. Д. Физическая культура дошкольникам: программа и программные требования. Москва : Владос, 1999. 144 с.
27. Денисенко Н. Ф. Будьте здорові, діти // Дошкільне виховання, дод. „Палітра”. 2000. №2. С.5-9.
28. Денисенко Н.Ф. Працездатність дитини // Дошкільне виховання. 2005. №9. С.7-9.
29. Денисенко Н. Ф. Рухливі ігри // Дитина в дошкільні роки. Запоріжжя, 1991. Ч.3. С. 25-30.
30. Дмитренко Т. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку. Київ : Вища школа, 1979. 253 с.
31. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів: метод. посіб. для вчителів почат. школи та фізичної культури, студ. та батьків. Київ : Оріяни, 2001. 152 с.
32. Єфіменко М. М. Театр фізичного виховання та оздоровлення дошкільнят: авторський стиль роботи. Київ : ІСДО, 1995. 40 с.

33. Зеленко Н. І. Музичні заняття // Навчання, виховання дітей дошкільного віку. Київ : Рад. школа, 1974. С. 217-220.
34. Зубалій М. Д., Ройко Т. М. Українські народні традиції фізичного виховання молоді // Традиції української етнопедагогіки і їх використання в навчально-виховній роботі в школі: зб.статей / АПН України. Київ, 1993. С. 71-73.
35. Икова В. В. Лечебная физическая культура при дефектах осанки и сколиозах у дошкольников. Ленинград: Медицина, 1963. 63 с.
36. Іващенко В. П., Безкопильний О. П. Теорія і методика фізичного виховання: навч. посібник. Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2005. Ч.1. 236 с.
37. К оценке физического развития детей в дошкольных учреждениях [Н.Ф. Денисенко, Г.П. Пономарьова, Н.Д. Сытенко и др.]. Запорожье : Днепропетровский металлург, 1977. 12 с.
38. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості в дошкільному дитинстві: навч.посібник для ВНЗ. Київ : Освіта, 1998. 255 с.
39. Короп Ю. О. Профілактика і корекція порушень постави і ступень у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: метод. реком. Київ : ІЗМН, 1997. 40с.
40. Коротяев Б. И. Методология и принципы интеграции учебных дисциплин // Интеграционные процессы в педагогической теории и практике: интегрирование содержания, методов и форм: сб. тезисов. Свердловск, 1990. Вып.1. С.3-4.
41. Маріна І. О. Музично-ритмічні рухи як вид музичної діяльності дошкільників // URL : <https://vseosvita.ua/library/muzicno-ritmicni-ruhi-ak-vid-muzicnoi-dialnosti-doskilnikiv-140595.html> (дата звернення 21.03.2020).
42. Мартиненко О. В. Танцювально-ритмічний комплекс як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку // Оптимізація

- процесу фізичного виховання в системі освіти. Бердянськ, 2005. С.46-48.
43. Методика музикального виховання в детському саду: учебник для учащихся пед. училищ / Н. А. Ветлугина. Москва : Просвещение, 1989. 270с.
44. Моргун В. Ф. Інтеграція і диференціація освіти: особистісний та технологічний аспекти // Постметодика. 1996. № 4. С.41-45.
45. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: збірник метод. матеріалів / упоряд. І. А. Романюк. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 104 с.
46. Музично-ритмічне виховання дошкільників // URL : <https://www.pedrada.com.ua/article/2424-muzichno-ritmchne-vihovannya-doshklnikv> (дата звернення 11.02.2020).
47. Музыкально-двигательные упражнения в детском саду: кн. для воспитателя и муз.руководителя дет.сада [сост. Е. П. Раевская и др.]. Москва : Просвещение, 1991. 222 с.
48. Науменко Т. І., Полянський Ю. О. Музичне джерельце. Запоріжжя : Дніпровський металург, 1993. 77с.
49. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. Київ : Аконіт, 1999. Т.1. 910 с.
50. Осокина Т. И., Тимофеева Е. А., Фурмина Л. С. Игры и развлечения детей на воздухе. Москва : Просвещение, 1981. 192 с.
51. Осокина Т. И. Физическая культура в детском саду. Москва : Просвещение, 1986. 304 с.
52. Розвиток музично-ритмічних рухів у дітей дошкільного віку // URL : <https://www.detsad160.od.ua/storinka-muzichnih-kerivnikiv/rozvitok-muzichno-ritmichnih-ruhiv-u-ditey-doshkilnogo-viku> (дата звернення 10.03.2020).

53. Ротерс Т. Т. Взаємодія фізичного та естетичного виховання як фактор гуманізації фізичної освіти в школі // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук.праць. Рівне, 1999. С.280-283.
54. Руда Г. Музично-ритмічні рухи як ефективний засіб розвитку музичних здібностей учнів початкової школи // URL : <http://pptma.dn.ua/files/2017/6/9.%20Ruda%2076-82.pdf> (дата звернення 25.11.2019).
55. Савченко О. Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків // Дидактика початкової школи: навч. посіб. Київ, 2002. С.260-267.
56. Сергієнко Л. П. Генетичні фактори в розвитку і фізичному вихованні людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти”. Київ, 1993. 36 с.
57. Теория и методика физического воспитания [Б.А.Ашмарин, М.Я.Виленский, К.Х. Грантынь и др.]. Москва : Просвещение, 1979. 360 с.
58. Терехова Н. Т. Работоспособность и утомляемость детей дошкольного возраста на занятиях в детском саду // Умственная и физическая работоспособность детей дошкольного возраста. Москва, 1976. С. 3-60.
59. Тер-Ованесян А. А. Педагогические основы физического воспитания. Москва : ФиС, 1978. 206 с.
60. Формування творчих здібностей дітей за допомогою музично-ритмічних і танцювальних рухів URL : <http://lebidka.com.ua/news/a-301.html> (дата звернення 5.12.2019).
61. Черник Е. С. Развитие выносливости у детей при выполнении статических поз // Теория и практика физической культуры. 1996. №8. С. 41-43.

62. Шалыгина Г. В. Динамика показателей двигательной подготовленности детей 4-7 лет // Воспитание самостоятельности и активности у детей дошкольного возраста. Москва, 1973. С. 206-212.
63. Шевчук А. С. Вплив українських музично-хореографічних традицій на музично-рухливий розвиток старших дошкільників: автореф. дис. на здобуття ступеня канд.пед.наук: спец. 13.00.08. Київ, 2002. 20 с.
64. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 272 с.
65. Яценко Т. С. Інтеграція та дезінтеграція як механізми психокорекції // Педагогіка і психологія. 1996. № 1. С.3-9.